

Nikolits Sándor és felesége 1951. szeptember elsején érkezett Budapestre és — mint minden esztendőben — az „Erzsébet királynő”-be szállt. Tapasztalatból tudták, mily gyorsan tavarepül kétéhes szabadságuk; iparkodtak tehát minden napját érdemesen kihasználni.

Várakozásuk azonban csak félig vált valóra. A színpadokon, moziműsorokon és hangversenyplakátokon hiába keresték azokat a szenciációkat, melyeket, aztán odahaza egy éven keresztül fel-felidézhetnének. Jobb híján megnézték egy Wagner-operát, melyet halálra untak ugyan, de utána mégis emelkedett hangulatban tértek vissza a szállodába. Elmentek a „Csárdáskirálynőbe”, ahol igen jól szórakoztak, viszont azt mondták: Rémes, micsoda katasztrófa. Be akartak menni egy bába, melynek híres volt a zongoristája; állítólag amerikai (Gershwin) számokat is játszott. Az után azonban túlsok külföldi rendszámú autó várakozott s ők — Nikolits óhajára —, visszatértek. Másnap azonban elfogadták egy Budán lakó főmérnök meghívását, aki szűk körű zeneestéket rendezett a lakásán. Nikolits épp csak elmormolta a nevét s aztán — nyugatnémet mikrobarázdas hangnemen — meghallgatták a „Csodálatos Mandarint” és Orff: „Carmina burana”-ját. Kapuzárás előtt mentek el, párokra szakadozva, mint az öszezseklők; ez volt a legszebb és legemlékezetesebb estéjük Budapestben.

Már csak két napjuk volt hátra. Megnézték egy szovjet színdarabot, pedig már ismerték a rádióból, kihagyni azonban mégse merték, főképp azért, mert az öreg Priolát, a járási titkárt, (akivel per Zsiga bácsi voltak) nagyszebben leváltották, s az utódjáról még senki sem tudta, kiféle. Kérdés, mit szólna ahhoz, hogy ők két hétig Pészt szórakoztak, de nem néztek meg egyetlen szovjet darabot sem... Itt időzöttük utolsó estéjén jutott eszébe Nikolitsnak, hogy a Niagara Nagykávéház, melyet nemrég modernizáltak, igen felpattant hely.

A portás hírt se hallotta a Niagara-nak. Nikolitsék ezen nem ütöttek meg. Hozzászóltak, hogy ők, az isten háta mögötti Biharban jobban ismerik a főváros látványosságait, mint az idevalósiak. Mikor azonban a telefonkönyvben is hiába keresték a címét, akkor Nikolits — aki megint fájdtotta a gyomrát — azt javasolta, hogy menjenek be a szálloda éttermébe valami könnyű kis vacsorára, aztán fekdjenek le.

— Lefeküdni otthon is tudunk — mondta Nikolitsné. — Magának különben is minél több kikapcsolódást és szórakozást javasolt az orvos.

Két évvel ezelőtt (idegi alapon) gyomorvérzést kapott Nikolits, ami azóta is állandóan kísértette. Persze gondolta, ha ez a Niagara valóban egy kis kikapcsolódást jelentene, elmenne szívesen; de ő már nem várt semmit. Ő már megvallotta magának, hogy ez a két-heyes feluccanás épp oly balul sikerült, mint a tavalyi.

— Ezen az este szüla valami — mondta —, hogy okosabb lefeküdni.

Nikolitsné azonban nagyon szeretett volna valamilyen bohémányára elkerülni. Leánykorában két évig tanult mozgásművészetet, néhányszor szerepelt is egy műkedvelő csoportban, persze, még a lánynevében. (Ruprecht Melitta.) Azóta minden, ami művészet és modern, megmámorította. Maga se tudta, mit vár ettől az estétől; egyszerűen nem bírt beleszüdni, hogy otthon maradjanak.

A taxifőőr, szerencsére, ismerte a helyiséget. Budára vitte őket, egy rosszul világított teresszékre, melynek lucos kövezetén széjelészva tükröződtek a kávéház neonbetűi. Odabent is neonlámpák világítottak, kvarcfény-színű csövek, melyek dugóhúzóformán csavarodtak az oszlopokra és valamilyen bőrbajra emlékeztető arcszint kölcsönöztek a vendégeknek.

Tánc nem volt, zene sem szólt, sőt, még a ruhátár se működött. Nikolitsék, amikor a terem túlsó szögletében földezték egy szabad asztalt, a székátlára dobáltak kabátjukat, mint a többiek. A berendezés sivár volt; Nikolits szerint ronda, Nikolitsné szerint hipermódern. Kék, zöld, vörös és arany mezőkre osztott falak, semmi dísz, csak az oszlopokra ragasztottok néhány tulipánmintás kerámiát. Sűrű cigarettafüst ült az levegőben.

Egy félórát üldögéltek így. Akkor Nikolits, aki idáig hátat fordított a teremnek, így szólt:

— Nem jön a pincér?

— Nem látok semmiféle pincért — mondta az asszony.

Nikolits átült a feleségéhez. Valóban, nem volt pincér a teremben. Átellenben, a fal hosszán, bárpult állt, mellette vörös kókusz-függönyvel takart ajtó nyílt, alkalmasint a konyhába. De a bárpult mögött nem állt senki, a kávéfőzőgép nem gőzölgött s a tükrörrel bélelt polcokon egyetlen pálinkás vagy likőrös üveget sem lehetett látni.

— Micsoda kiszolgálás van itt? — kérdezte egy idő múlva Nikolits. — Nekem kiesik a gyomrom.

— Ne idélenkedjen, Sándor. Most jöttünk.

— Egy órája lesem azt a bűdös pincért.

— Nahát, ne lesse. Talán csak később kezdődik a kiszolgálás. Az is lehet, hogy ez valami üdönság. Mintha hallottam is volna, hogy már vannak önkiszolgáló kávéházak vagy micsodák...

— Akkor megyek és önkiszolgálom magamat — mondta paprikásan Nikolits.

— Maga nem megy sehová, Sándor. Nézzén körül, milyen nyugodtan ülnék a többiek.

Az már Nikolits is észrevette, hogy a többiek milyen türelmesen ülnék asztalaiknál. De most feltűnt neki, hogy az asztalok márványlapján se abrosz, se teríték, de még kávécsésze, vagy vízespohár se látható... A vendégek duruzolva beszélgettek, fújták a füstöt és olykor-olykor kandi pillantásokat vetettek a vörös kőkülfüggöny felé.

A függöny mögül ugyanis időnként kilépett egy jól megtermett, rövidnyakú, vöröstarkójú férfi, aki ing helyett halószevű tornatrikót

ÖRKÉNY ISTVÁN:

NIAGARA NAGYKÁVÉHÁZ

viselt. Körülnézett a teremben, mintha ismerőst keresne, és csakugyan, hamarosan rámutatott valakire. Az a személy, akire rámutatott, fölkel és a zömök férfi társaságában eltűnt a vörös kókuszfüggöny mögött. Egy-két perc múlva meglebent a függöny, a vendég kilépett és rózsás arccal, elégedett mosollyal visszament asztalához, ahol — úgy látszik — egészen természetesnek tartották rövid eltávozását, mert félbe se szakították a társalgást. Eközben újra előlépett a tornatrikós, intett valakinek, s az is bement.

— Édes Meli, — szólalt meg ekkor Nikolits. — Menjünk másválahová.

— Miért akar innen elmenni? — kérdezte Nikolitsné a vörös kókuszfüggönyre meredve.

— Nekem itt valami nem tetszik.

— Nahát — sóhajtott az asszony — magán

eljutni. Alighanem valami kiválóság lehetett; gomblyukában rendjé pirosított, tekintetéből, büszke tartásából és hófehér hajából méltóság áradt. Nikolits utánabámult. Éhségéről megfeledkezett, sőt, a szorongásról is kezdett elfeledkezni; legszívesebben odasomfordált volna az ajtóhoz, hogy utánalessen az aggasztóknak, de ehhez nem volt bátorsága. Utátn fordult egyet, hogy egyenesen a függönyre lásson.

Akkor vette csak észre, hogy az egész teremben mindenki így ül, arccal a függöny felé. A vendégek társalognak ugyan, de csak kurt és pattogó mondatokat váltottak, mintha egy örömdetes és fontos esemény állna küszöbön és senki sem akarná, hogy ez készületlenül találja. Minden olyan szándék mely az emberek izalmát leplezni próbálja, csak növeli azt. Így aztán a tömegfe-

Kondor Béla rajza

nem látszik meg a pihenés. Már egy kávéházban is fél.

Nikolits hallgatott. Hogy félne, az túlzás. De tény és való, hogy szorongva ül itt és voltaképpen végigszorongta kétéhes pesti tartózkodását. Nagyobb baj, hogy haza se kívánczik, tudván, hogy ott se lesz jobb. Tesék, már ott tart, hogy sehosem érzi jól magát. Vajon, mi az oka ennek? Lehet, hogy Priola; mert valahányszor eszébe jut, hogy Priolát menesztették, megsajdul a gyomra. Pedig ő a bihartárnai állami gazdaságból — hálá a dohánynak —, kihozott annyit, amennyit lehetett. A gyapot miatt lettek deficitesek, de a gyapotról nem ő tehetett. Priola tudta ezt, ki is állt érte nem egyszer, de Priola nincs. Vajon, miért nincs? És hová lett? És miért nem ad magáról hírt? Nikolits megrongótt. Szeme a piros kőkülfüggönyre tévedt. Épp ott állt előtte az a székállólégény.

— Édes Meli — kérdezte idegesen. — Hová mennek ezek az emberek?

— Biztosan végre.

— De hogyhogy épp akkor, amikor intenek nekik?

— Nem tudom, — mondta hűvösen az asszony. — Az ilyesmin nem is szoktam törni a fejemet.

Kipuderezte magát. Megigazította a frizuráját, de a szemét nem vette le a rövidnyakú, akinek mellészere kikunkorodott a trikó alól. Megint bement egy vendég. Aztán kijött és egy másik ment be. Vajon sorra kerül-e mindenki? — töprengt Nikolitsné. — Vagy csak a befentesek jutnak oda be? Székét oldalvást fordította, hogy a függöny felől egyenesen oda láthassanak: a trikóingos azonban, bár a szeme elshant Meli szép szöke kontya fölött, a szomszéd asztalra mutatott.

Nikolits, épp ellenkezőleg, azon volt, hogy kirekessze magát annak a hentespofájúnak a látószögéből. Most azonban láttnia kellett, hogy a szomszéd, akinek az intés szólt, milyen szolgálatkészen pattant fel helyéről s milyen buzgón iparkodik a vörös függönyhöz

megpróbálta magára vonni a figyelmét. Például, hirtelen fölkapta fejét, vagy tüszentet, vagy más efféle gyerekes trükköt eszelt ki. A trikóingos talán észrevette, talán nem. Most már hosszasan keresgél a teremben és néha meg is tréfálta a vendégeket. Egy ízben me-reven rábámult egy túllkalapos hölgyre, s amikor az nagy buzgón föl pattant, a túlsó sarokból intett be valakit. Ilyenkor a tetszés-moraja futott végig a Niagara kávéházon, a vendégek összenéztek és hamiskásan mosolyogtak a viccen.

Végül eljött a perc, amikor a behívóember az ő asztalukra mutatott. Mind a ketten föl-pattantak, de a trikóingos — jobbajával Meli-re mutatva —, balkézével legyintett, mintha a távolból rá akarna ütni Nikolits fejére. Az asszony elisietett, Nikolits pedig visszarokkadt helyére és kitágult szemmel bámult a felesége után.

Nehéz percek következtek. Olyanféle érzés támadt benne, mintha egy spirituszkállya égne a gyomra helyén, melyből egész testébe szétáradt a hőség... Alig bírt ülni maradt-n. Túrelme fogytán néha fölemelkedett székéből, de a körülötte ülők csodálkozó tekintetétől észre tért és újra elfoglalta helyét. Végre felrepsapódott a függöny és megjelent Meli.

Nem volt ideje kérdezősködni, mert a trikóingos, végre valahára, órá mutatott húsoz kezével. Csak annyit látott, hogy Meli szeme furcsán csillog, arra kipirult, járásán pedig valami erőltettség látszott, mint amikor egy spicces ember ki akar tenni magát. Amikor szembetalálkoztak, Meli nem nézett rá.

A trikóingos biccentett és félrehúzta előtte a függönyt. Közelről bizalomgerjesztőbb volt az arca. Szűk homloka, horpadi orra, melyből, mint az ökölvívókéből, csak két lukacska látszott, nem volt éppen szépnek mondható, de valami meleg, állati nyugalmat sugárzott...

A függöny mögött üveges csapajtó következett, melyet a trikóingos előzékenyen kitárt előtte.

— Csak egyenesen méltóztassék parancsolni.

A csempézett falú folyosóról Nikolits a konyhába jutott, ahol feltűnő rend és tisztaság fogadta. Igaz, a tűzhely nem égett, az edények is érintetlenül sorakoztak polcokon, s egy palacsintásütő oly fényes ábrázattal lógott a falon, mint a telihold az égen. Szakácsok, kukákat nem lehetett látni, jobban mondván, azon a három férfin, aki a konyhában tartózkodott, nem volt semmi kuktaszerszég. Egyiknél gumibot volt, a másiknál bambuszpálca, a harmadik azonban üres kézzel állt a konyha közepén és szó nélkül pofonvágt a belépő Nikolitsot.

Meg is kapta a magát.

— Megörült, Somogyi? — förmedt rá a trikóingos. — Hogy szabad így nekirentani valakinek!

S hogy jóvátegye e szépséghibát, fokozott előzékenységgel fordult Nikolitshoz.

— Tülbuzgóság! Mindenben ez a tülbuzgóság! — méltatlankodott. — Uraságodnak mi az óhajása? Le méltóztatik veőközni, vagy nem?

Nikolits állt és nézte a négy férfit. Nem érzett félelmet. Nem is volt meglepve. Sejtette, érezte, sőt tudta, hogy ennek egyszer el kell jönnie. Jobb ma, mint holnap — gondolta, de a nyelve akadózott a száján.

— Nem, köszönöm. Ha nem muszáj, nem veőközm le.

— Dehogyan muszáj! — mosolygott barátságosan a trikóingos. — Látom, vidékieknek tetszik lenni. Parancsolja, hogy szidalmazzák is?

— Ahogy önök jónak látják — mondta Nikolits.

— Na, üssétek — mondta. — De ne lazáljon senki.

A három férfi, aki szemmeláthatóan félt a trikóingestól, nagy ügybuzgalommal agyba-főbe verte Nikolitsot. Nem kapkodtak, de szaporán dolgoztak. Ugy verték, ahogy a tűzes vasat verik, gyorsan, hogy ki ne hulljon. Közben-közben csak néhány kiáltás volt hallható.

— Nem tetszik a gyapot, te bűdös? — kérdezte a gumibotos.

— Mert te mindent jobban tudsz! — kiáltotta a bambuszpálcás.

A harmadik, akinek nem volt ütőszerszám és csak pofázással foglalkozott, jobbara általános szidalmakkal illette Nikolitsot.

— Nesze, cinege! Nesze, löfogú! Nesze, te lábmoslék! — kiabálta, miközben a pofonokhoz lendületet vett.

A behívóember nem vett részt a verekezésben. Összefont karra állt és várt, s csak néha, amikor egy kis rés nyílt, rugott egy teletalpat Nikolits fenekébe. Látszott, hogy ő nem volna köteles dolgozni, de jó példát akar mutatni társainak. Amilyen buzgalommal láttak hozzá, oly hirtelen abba is hagyták a verést. A három férfi hátralepett s a gumibotos rágyújtott cigarettájára, mely eddig gyújtatlan fityeggett szája sarkában. Nikolits, bár a feje megfájdult és a térde is remegett egy kicsit, nem érezte magát rosszul. Inkább könnyűnek és felszabadultnak érezte magát, mint egy fárasztó, de szép hegytúra vagy egy jó masszáz után. Szorongása, mely eddig rejtve győrtör, úgy látszik, megszűnt létezni. Mozdulni azonban nem mert, még csak a trikóingos rá nem mosolygott és ki nem nyitotta a konyhajót.

— Erre méltóztassék.

Nikolits elindult, megállt. Nem tudta, szókás-e ilyenkor borravalót adni. Óvatosan egy tizforintot helyezett az asztal sarkára, melyet a gumibotos, mely meghajlással, zsebre tett. Nikolits végiment a folyosón és kilépett a kávéháza. Szeme csillogott, sapát arca befutotta a pir. Igyekezett fűrgén, katonásan mozogni, mert attól tartott, hogy egy kicsit biceg. Leült a felesége mellé és elégedetten megnyalta szája szélét.

Még egy negyedórát ülték a Niagara-ban. Aztán visszatértek a szállodába s másnap hazatartak Bihararnára.